การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

การดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี
The Operations of Community Pest Management Centers in Suphan Buri Province

รัฐยา กลั่นจุ้ย (Rattaya Klunjooy) * ภรณี ต่างวิวัฒน์ (Paranee Tangwiwat) **
เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (Benchamas Yooprasert) ***

บทคัดย่อ

การวิจัยวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ข้อมูลของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี (2) ข้อมูลพื้นฐานของคณะกรรมการศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (3) ความคิดเห็นของคณะกรรมการเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี และ (4) ปัญหาและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี

ประชากรในการศึกษา ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนที่จัดตั้งขึ้นปี 2552-2553 จำนวน 58 ศูนย์ และคณะกรรมการฯ จำนวน 58 ศูนย์ๆ ละ 6 คน รวม 348 คน ทำการเก็บข้อมูลศูนย์ฯ ทุกศูนย์ ส่วนการเก็บข้อมูลพื้นฐานและความคิดเห็นของคณะกรรมการฯ ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากประชากร กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์จำนวนสองในสามของประชากรได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 232 คน ประกอบด้วย ประธานศูนย์ๆ ละ 1 คน และกรรมการศูนย์ๆ ละ 3 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ 2 ชุด คือ แบบสัมภาษณ์สำหรับตัวแทนศูนย์และแบบสัมภาษณ์สำหรับกรรมการ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปโดยใช้สถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า (1) ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนทุกศูนย์มีองค์ประกอบครบถ้วน ได้แก่ สมาชิก คณะกรรมการ สถานที่ทำกิจกรรม และแปลงติดตามสถานการณ์ศัตรูพืช ศูนย์ฯ มากกว่าครึ่งเล็กน้อยไม่มีการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรและชุมชน โดยประมาณหนึ่งในสามมีการถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการศัตรูพืชเมื่อมีแนวโน้มเกิดการระบาดของศัตรูพืชและเมื่อศูนย์ฯ เป็นเป้าหมายในการดำเนินการโครงการ ศูนย์ฯ มากกว่าสองในสามแจ้งเตือนการระบาดศัตรูพืชทางโทรศัพท์มือถือ ศูนย์ฯ ประมาณสามในสี่มีบริการวินิจฉัยศัตรูพืช และมากกว่าครึ่งเล็กน้อยไม่มีบริการข้อมูลเกี่ยวกับศัตรูพืช ศูนย์ฯ สองในสามมีการผลิตขยายศัตรูธรรมชาติและชีวภัณฑ์ควบคุมศัตรูพืช ศูนย์ฯ เกือบสองในสามมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์โดยการประชุม ศูนย์ฯ มากกว่าครึ่งเล็กน้อยมีการเชื่อมโยงเครือข่าย และเกือบสามในสี่มีการบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (2) คณะกรรมการส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 50.49 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา โดยส่วนใหญ่มีตำแหน่งเป็นกรรมการหมู่บ้าน มีระยะเวลาดำรงตำแหน่งในศูนย์เฉลี่ย 3.61 ปี โดยส่วนใหญ่ได้รับการส่งเสริมจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลในการเข้าร่วมศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (3) ความคิดเห็นของคณะกรรมการเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในภาพรวม พบว่า คณะกรรมการฯ โดยเฉลี่ยเห็นด้วยในระดับมากทุกประเด็น ได้แก่วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์ฯ บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการศูนย์ฯ และการดำเนินงานของศูนย์ฯ ตามหน้าที่หลักของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (4) ปัญหาและข้อเสนอแนะ คณะกรรมการฯ เกือบครึ่งหนึ่ง ระบุว่า การถ่ายทอดความรู้ที่หน่วยงานภาครัฐเข้ามาอบรมไม่ตรงกับฤดูกาลผลิต และมีข้อเสนอแนะว่า การดำเนินงานโครงการของภาครัฐควรสอดคล้องกับฤดูกาลผลิตของเกษตรกร

คำสำคัญ การดำเนินงาน ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ความคิดเห็น จังหวัดสุพรรณบุรี

* นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช noo.rat@hotmail.com
** รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ptangwiwat@hotmail.com
*** รองศาสตราจารย์ประจำ สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช yoobench@hotmail.com

Abstract

The purposes of this research were to study: (1) data of Community Pest Management Centers in Suphan Buri Province (2) demographic data of Community Pest Management Centers (3) opinions of the committee regarding the operations of Community Pest Management Centers in Suphan Buri Province and (4) problems and suggestions of the committee regarding the operations of Community Pest Management Centers in Suphan Buri Province.

The population in this study composed of 2 parts; a number of 58 Community Pest Management Centers established in 2009-2010 and 6 committee members from each of 58 centers totally 348 members. Data collection all centers. The basic data collection and the opinions of the committee random sample from a population. Sample size identification by two-thirds of the population, a number of 232 samples were selected comprising 1 chairman from each center and 3 committee members from each center. Data collection instrument was 2 sets of questionnaires; one for the centers' representatives and another for the centers' committees. Data were analyzed by program computer using statistics i.e. frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean and standard deviation.

The research results were as follows. (1) Complete components of the Community Pest Management Center included member, committee, activity site and plots for follow up pest situation. It was found more than half of the centers did not develop agricultural and community development plan. Approximately one-third had transferred pest control technology when pest outbreak tendency occurred and when the centers became the project target. More than two-thirds gave warning via mobile phone. Approximately three-fourths provided the plant enemies diagnosis service and slightly over half of them did not provide information service about plant enemies. Two-thirds produced and distributed natural enemies and biological products for pest control purpose. Nearly two-thirds were found conducted their integration with relevant work offices. (2) Most of the committee members were male with the average age at 50.49 years. They completed primary education. Mostly they were village committee. Their average length of service in the centers was 3.61 years. Most of them were encouraged by Tambon agricultural extension officers to join the Community Pest Management Centers. (3) Overall opinion of the committee regarding the operations of Community Pest Management Centers, averagely the committee agreed with every issue at high level such as objective of the center establishment, role of the center committee and operations of the center according to the principle mission of the Community Pest Management Centers. (4) Problems and suggestions; over half of the committee stated the knowledge transfer by government organization was not in production season. They therefore suggested any operations to be launched by the government sector should be in farmers' production season.

Keywords: Operations, Community Pest Management Centers, Opinions, Suphan Buri Province

บทนำ

ปัจจุบันปัญหาผลผลิตทางการเกษตรเสียหายจากการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืชเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อรายได้ของเกษตกรโดยตรง ซึ่งสาเหตุของการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืชเกิดจากสองสาเหตุสำคัญ คือ 1) การเพิ่มประชากรของโลก ส่งผลให้การเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรมีการใช้ปัจจัยการผลิตทางเคมีเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ซึ่งมีฤทธิ์กว้างทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม เกิดพิษกับแมลงที่เป็นประโยชน์ ส่งผลให้เกิดการระบาดของแมลงศัตรูพืชชนิดใหม่เพิ่มมากขึ้น 2) การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ส่งผลให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช โดยในปี 2553 – 2554 มีการระบาดของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล ในพื้นที่ปลูกข้าวของเขตภาคกลางและภาคเหนือตอนล่าง และยังพบการเกิดโรคเขียวเตี้ยและโรคใบหงิกซึ่งมีเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลเป็นแมลงพาหะกระจายเป็นวงกว้างอีกด้วย

กรมส่งเสริมการเกษตรกำหนดยุทธศาสตร์การจัดการศัตรูพืช ในปี 2555 – 2559 ดังนี้คือ พัฒนาขีดความสามารถด้านการจัดการศัตรูพืช สร้างระบบเฝ้าระวังและเตือนภัยการระบาดศัตรูพืช ป้องกัน ควบคุม ช่วยเหลือ และปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของเกษตรกรและชุมชนในการพึ่งพาตนเอง โดยมีการจัดตั้งกลุ่มอารักขาพืชทุกสำนักงานเกษตรจังหวัด ทำหน้าที่ศึกษา วิเคราะห์ และวางแผนการดำเนินงานด้านการอารักขาพืชในจังหวัด สำรวจ ติดตาม เฝ้าระวังการระบาดของศัตรูพืชและประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการระบาดของศัตรูพืช ศึกษาพัฒนารูปแบบและวิธีการจัดการศัตรูพืชที่เหมาะสมกับท้องถิ่นและถ่ายทอดเทคโนโลยีการอารักขาพืชให้กับเจ้าหน้าที่และเกษตรกร ซึ่งดำเนินการโดยใช้กลไกของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อน

ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.) เป็นองค์กรเกษตรกรที่กรมส่งเสริมการเกษตรจัดตั้งขึ้นในพื้นที่เพื่อการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรและชุมชนจากภัยศัตรูพืช เพื่อพัฒนาชุมชนเกษตรกรให้สามารถเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมศัตรูพืชได้ตามศักยภาพ โดยการถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรตระหนักและเห็นความสำคัญของศัตรูพืช ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรให้คำแนะนำและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่ได้รับการวิเคราะห์แล้วว่าเหมาะสมกับสภาพพื้นที่และชุมชน เริ่มจากวิธีการที่เกษตรกรสามารถปฏิบัติได้เอง จนถึงเทคโนโลยีที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การสร้างความเข้าใจให้ชุมชนและเกษตรกรลงมือปฏิบัติทั้งการเฝ้าระวัง การป้องกันการควบคุม และการกำจัดศัตรูพืชอย่างพร้อมเพรียงกัน จึงจะก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการควบคุมศัตรูพืช หากชุมชนไม่เข้มแข็งไม่ตระหนักถึงผลประโยชน์ร่วมกันแล้ว การจัดการศัตรูพืชก็อาจไม่ประสบความสำเร็จ การบริหารจัดการศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนจึงมีความสำคัญต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานควบคุมศัตรูพืชเป็นอย่างยิ่ง

จังหวัดสุพรรณบุรี ดำเนินการจัดตั้งศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ปี 2552 - 2553 จำนวน 58 ศูนย์ ภายใต้การสนับสนุนของกรมส่งเสริมการเกษตร เพื่อแก้ไขปัญหาของเกษตรกรและชุมชนจากภัยศัตรูพืช โดยเน้นการพัฒนาเกษตรกรและชุมชนให้สามารถจัดการศัตรูพืชได้ด้วยตนเองอย่างครบวงจร แต่ในการปฏิบัติจริง ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนจำนวนมากไม่สามารถดำเนินงานได้ตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์ฯ ทั้งด้านการบริหารจัดการศูนย์และการจัดการศัตรูพืชในชุมชนของตนเอง

ดังนั้น จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา การดำเนิน งานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี โดยศึกษาความคิดเห็นของคณะกรรมการในการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ชุมชนสามารถวางแผนการควบคุมการระบาดศัตรูพืชได้และยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของคณะกรรมการศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของคณะกรรมการเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี
4. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในนาข้าวที่จัดตั้งขึ้น ปี 2552 - 2553 จำนวน 58 ศูนย์ และคณะกรรมการศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในนาข้าวที่ จำนวน 58 ศูนย์ ศูนย์ละ 6 คน รวม 348 คน

กลุ่มตัวอย่าง ทำการเก็บข้อมูลศูนย์ฯทั้ง 58 ศูนย์ ส่วนการเก็บข้อมูลพื้นฐานและความคิดเห็นของคณะกรรมการศูนย์ฯ นั้น ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากประชากร โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์จำนวนสองในสามของประชากร ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 232 คน เจาะจงบุคคลเป้าหมายที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประธานศูนย์ฯ ละ 1 คน และสุ่มตัวอย่างแบบง่ายด้วยวิธีการจับฉลาก กรรมการ ศูนย์ฯ ละ 3 คน รวมศูนย์ละ 4 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างโดยใช้แบบสัมภาษณ์ 2 ชุด คือ (1) แบบสัมภาษณ์สำหรับตัวแทนศูนย์ และ (2) แบบสัมภาษณ์สำหรับกรรมการ

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี

สมาชิกศูนย์ฯ มากกว่าครึ่งเล็กน้อยเป็นบุคคลจากหลายชุมชน คณะกรรมการฯ ส่วนใหญ่สมาชิกศูนย์เป็นผู้คัดเลือก โดยมากกว่าครึ่งเล็กน้อยไม่มีคำสั่งหรือมติที่ประชุมแต่งตั้งคณะกรรมการ ตำแหน่งของคณะกรรมการที่มีในทุกศูนย์ ได้แก่ ประธาน รองประธาน กรรมการ ที่ทำการศูนย์ฯ ทุกศูนย์อยู่ในแหล่งชุมชน โดยส่วนใหญ่มีที่ทำการศูนย์อยู่ใกล้กับแปลงพยากรณ์ และเกือบทั้งหมดมีสถานที่ผลิตขยายศัตรูธรรมชาติ/สารชีวภาพ/ชีวภัณฑ์อยู่ที่เดียวกับที่ทำการศูนย์โดยศูนย์ฯ ส่วนใหญ่มีวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น ได้แก่ เครื่องเขียน เก้าอี้ และโต๊ะ และมีวัสดุอุปกรณ์สำหรับผลิตขยายเชื้อรา บิวเวอร์เรีย ได้แก่ ตะเกียงแอลกอฮอล์ ตู้เขี่ยเชื้อ เข็มเขี่ยเชื้อ ศูนย์ฯ เกือบทั้งหมดมีการคัดเลือกแปลงของสมาชิก จำนวน1 แปลง เป็นแปลงพยากรณ์ โดยส่วนใหญ่มีตัวแทนของศูนย์ฯ เป็นผู้สำรวจแปลง สัปดาห์ละ 1 ครั้ง และบันทึกข้อมูลที่พบในแปลงลงในแบบสำรวจแปลงพยากรณ์ฯ ศูนย์ฯ มากกว่าครึ่งเล็กน้อยไม่มีการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรและชุมชน โดยประมาณหนึ่งในสามมีการถ่ายทอดความรู้เมื่อมีแนวโน้มเกิดการระบาดของศัตรูพืช และเมื่อศูนย์ฯ เป็นเป้าหมายในการดำเนินการโครงการ โดยเกือบทั้งหมดมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้กำหนดหลักสูตรการเรียนรู้เทคโนโลยีการจัดการศัตรูพืช และศูนย์ฯ จำนวนครึ่งหนึ่งมีการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการศัตรูพืชไม่สม่ำเสมอ โดยส่วนใหญ่มีการถ่ายทอดความรู้หลักสูตรการผลิตขยายชีวภัณฑ์ ศูนย์ฯ มากกว่าครึ่งเล็กน้อยมีการรวบรวมและส่งข้อมูลที่ได้จากแปลงพยากรณ์ให้สำนักงานเกษตรอำเภอ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง โดยมากกว่าสองในสามแจ้งเตือนการระบาดศัตรูพืชทางโทรศัพท์มือถือ ศูนย์ฯ ประมาณสามในสี่มีบริการวินิจฉัยศัตรูพืช ศูนย์ฯ มากกว่าครึ่งเล็กน้อยไม่มีบริการข้อมูลเกี่ยวกับศัตรูพืชแก่เกษตรกร ศูนย์ฯ ส่วนใหญ่ไม่มีการกำหนดแผนการผลิตขยายศัตรูธรรมชาติ/ชีวภัณฑ์/สารชีวภาพ โดยสองในสามมีการผลิตเมื่อมีแนวโน้มเกิดการระบาดของศัตรูพืช และส่วนใหญ่ไม่มีการผลิตเชิงธุรกิจ ศูนย์ฯ เกือบสองในสามมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์ฯ โดยการประชุม ศูนย์ฯ มากกว่าครึ่งเล็กน้อยมีการเชื่อมโยงเครือข่าย โดยเกือบครึ่งหนึ่งมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านเวทีต่างๆ และเกือบสามในสี่ได้รับการสนับสนุนด้านความรู้/งบประมาณจากหน่วยงานต่างๆ โดยมากกว่าครึ่งเล็กน้อยได้รับการสนับสนุนจากกรมพัฒนาที่ดิน

2. ข้อมูลพื้นฐานของคณะกรรมการศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าคณะกรรมการฯ เกือบสามในสี่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 50.49 ปี เกือบครึ่งหนึ่งจบการศึกษาชั้นประถมศึกษา คณะกรรมการฯ มากกว่าหนึ่งในสามเล็กน้อยมีตำแหน่งเป็นกรรมการหมู่บ้าน โดยมากกว่าสองในสามดำรงตำแหน่งในศูนย์ฯ เป็นกรรมการ ระยะเวลาดำรงตำแหน่งในศูนย์ฯ เฉลี่ย 3.61 ปี และส่วนใหญ่ได้รับการส่งเสริมจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลในการเข้าร่วมศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน

3. ความคิดเห็นของคณะกรรมการเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ความคิดเห็นของคณะกรรมการเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์ฯ ในภาพรวม คณะกรรมการฯ โดยเฉลี่ยเห็นด้วยในระดับมากเรียงลำดับระดับความคิดเห็นด้วยจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ (1) วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์

จัดการศัตรูพืชชุมชน (2) บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน และ (3) การดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนตามหน้าที่หลักของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน พิจารณาเป็นรายประเด็น ได้ดังนี้

1) วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน พบว่า คณะกรรมการฯ โดยเฉลี่ยเห็นด้วยในระดับมากที่สุดใน 3 ประเด็น คือ เพื่อเป็นแหล่งความรู้ด้านการจัดการศัตรูพืชให้แก่เกษตรกรในชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาด้านศัตรูพืชให้แก่เกษตรกรในชุมชน และเพื่อให้บริการความรู้ด้านการเกษตรแก่เกษตรกรในชุมชน

2) บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน พบว่า คณะกรรมการฯ โดยเฉลี่ยเห็นด้วยในระดับมากทุกประเด็น คือ เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรและผู้สนใจมาเรียนรู้ วางแผนการปฏิบัติงานของศูนย์ฯ กำหนดกิจกรรม งบประมาณ กรอบระยะเวลาการปฏิบัติงาน ให้คำแนะนำ ปรึกษาแก่เกษตรกรเกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตร การตรวจวิเคราะห์สารพิษ ประสาน รายงาน และจัดทำข้อมูลด้านศัตรูพืชและอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ฯ ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดหาวิทยากรถ่ายทอดความรู้ เสนอโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานต่างๆ ติดตามผลการดำเนินงานความก้าวหน้าและปัญหาอุปสรรค ประชาสัมพันธ์ความก้าวหน้าของศูนย์ฯ ให้เกษตรกรทราบทางสื่อต่างๆ ประชาสัมพันธ์หลักสูตรการถ่ายทอดความรู้ในแต่ละสัปดาห์ให้เกษตรกรทราบทางสื่อต่างๆ และระดมบุคลากรและงบประมาณ

3) การดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนตามหน้าที่หลักของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน พบว่า

3.1) ด้านการสำรวจและติดตามสถานการณ์ศัตรูพืช พบว่า คณะกรรมการฯ โดยเฉลี่ยเห็นด้วยในระดับมากทุกประเด็น คือ การคัดเลือกแปลงของสมาชิกเป็นแปลงพยากรณ์ฯ ประจำศูนย์ฯ การสรุปและวิเคราะห์สถานการณ์ศัตรูพืช การคัดเลือกสมาชิกศูนย์ฯเพื่อเป็นตัวแทนในการสำรวจแปลงพยากรณ์ การสำรวจแปลงพยากรณ์ฯ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ตลอดฤดูกาลผลิต การเดินสำรวจแปลง อย่างน้อย 10 จุดต่อแปลง กระจายทั่วแปลง และการบันทึกข้อมูลการสำรวจลงในแบบสำรวจแปลงพยากรณ์ฯ

3.2) ด้านการรายงานและเตือนภัยการระบาดศัตรูพืช พบว่า คณะกรรมการฯ โดยเฉลี่ยเห็นด้วยในระดับมากทุกประเด็น คือ การแจ้งสถานการณ์ศัตรูพืชแก่สมาชิกและเกษตรกรในชุมชนผ่านสื่อต่างๆ การรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสำรวจแปลงพยากรณ์ และการรายงานข้อมูลการสำรวจแปลงพยากรณ์ฯ (แบบสำรวจ) ให้สำนักงานเกษตรอำเภอ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง

3.3) ด้านการเรียนรู้เทคโนโลยีการจัดการศัตรูพืช พบว่า คณะกรรมการฯ โดยเฉลี่ยเห็นด้วยในระดับมากทุกประเด็น คือ สมาชิกศูนย์ฯมีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านการจัดการศัตรูพืช การส่งเสริมให้สมาชิกศูนย์ฯเข้าร่วมการฝึกอบรมกับหน่วยงานต่างๆ การให้บริการวินิจฉัยศัตรูพืชแก่เกษตรกร การกำหนดหลักสูตรและจัดทำแผนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดฤดูกาลผลิต และสมาชิกศูนย์ฯเป็นผู้กำหนดหลักสูตร เวลา และวิทยากร

3.4) ด้านการถ่ายทอดความรู้ด้านการควบคุมศัตรูพืชสู่เกษตรกร พบว่า คณะกรรมการฯ โดยเฉลี่ยเห็นด้วยในระดับมากทุกประเด็น คือ การถ่ายทอดความรู้โดยการฝึกอบรม การถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน (IPM) การถ่ายทอดความรู้โดยการจัดทำแปลงสาธิต การกำหนดหลักสูตรและ

จัดทำแผนการถ่ายทอดความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดฤดูกาลผลิต การถ่ายทอดความรู้โดยใช้กระบวนการโรงเรียนเกษตรกร และสมาชิกศูนย์ฯเป็นผู้กำหนดหลักสูตร เวลา และวิทยากร

3.5) ด้านการผลิตขยายศัตรูธรรมชาติและชีวภัณฑ์ควบคุมศัตรูพืช พบว่า คณะกรรมการฯ โดยเฉลี่ยเห็นด้วยในระดับมากใน 3 ประเด็น คือ การใช้ชีวภัณฑ์ การผลิตขยายชีวภัณฑ์ และการกำหนดแผนการผลิตขยายชีวภัณฑ์

3.6) ด้านการขับเคลื่อนมาตรการควบคุมศัตรูพืชสู่เกษตรกรและชุมชน พบว่า คณะกรรมการฯ โดยเฉลี่ยเห็นด้วยในระดับมากทุกประเด็น คือ การประสานงานการจัดการศัตรูพืชในชุมชน การประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์ฯผ่านสื่อต่างๆ การจัดศูนย์ฯให้เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อให้เกษตรกรหรือศูนย์ฯอื่น มาศึกษาดูงาน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านเวทีต่างๆ

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน

1) ด้านการสำรวจและติดตามสถานการณ์ศัตรูพืช คณะกรรมการฯ ระบุว่า ขาดความชำนาญในการจำแนกศัตรูพืช ศัตรูธรรมชาติและโรคพืช และวัสดุ อุปกรณ์ ในการสำรวจแปลงไม่เพียงพอ และเสนอแนะว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลควรร่วมสำรวจแปลงกับศูนย์ฯอย่างสม่ำเสมอ หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ในการสำรวจแปลง และแปลงติดตามสถานการณ์ศัตรูพืชควรเพาะปลูกพร้อมกับแปลงของเกษตรกร

2) ด้านการรายงานและเตือนภัยการระบาดของศัตรูพืช คณะกรรมการฯ ระบุว่า การรวบรวมข้อมูลสถานการณ์ศัตรูพืชไม่ต่อเนื่อง และเสนอแนะว่า ควรรายงานสถานการณ์ศัตรูพืชให้สำนักงานเกษตรอำเภอเมื่อมีแนวโน้มเกิดการระบาดศัตรูพืช และควรมีการประกาศแจ้งเตือนการระบาดศัตรูพืชผ่านสื่อหลายๆ ชนิด เช่น การประชุม โทรศัพท์ หอกระจายเสียง

3) ด้านการเรียนรู้เทคโนโลยีการจัดการศัตรูพืช คณะกรรมการฯ ระบุว่า การประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐในการตรวจวิเคราะห์สารพิษตกค้างในผลผลิตค่อนข้างน้อย สมาชิกศูนย์ฯไม่มีส่วนร่วมกำหนดหลักสูตร และขาดความชำนาญเกี่ยวกับการแยกชนิดของศัตรูพืช ศัตรูธรรมชาติ โรคพืช และเสนอแนะว่า หน่วยงานภาครัฐควรจัดอบรมให้ความรู้ด้านการตรวจวิเคราะห์สารพิษตกค้างในผลผลิตให้แก่สมาชิกศูนย์ฯ สมาชิกศูนย์ฯควรเป็นผู้กำหนดหลักสูตรและจัดทำแผนการเรียนรู้ และควรกำหนดหลักสูตรและจัดทำแผนการเรียนรู้ตลอดฤดูกาลผลิต

4) ด้านการถ่ายทอดความรู้ด้านการควบคุมศัตรูพืชสู่เกษตรกร คณะกรรมการฯ ระบุว่า การถ่ายทอดความรู้ที่หน่วยงานภาครัฐเข้ามาอบรมไม่ตรงกับฤดูกาลผลิต คณะกรรมการขาดทักษะในการเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ และการกำหนดหลักสูตรและจัดทำแผนถ่ายทอดความรู้ด้านการควบคุมศัตรูพืชไม่ต่อเนื่อง และเสนอแนะว่า การดำเนินงานโครงการของภาครัฐควรสอดคล้องกับฤดูกาลผลิตของเกษตรกร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมและสนับสนุนการเพิ่มทักษะในการเป็นวิทยากรให้กับคณะกรรมการศูนย์ฯ และควรกำหนดหลักสูตรและจัดทำแผนถ่ายทอดความรู้ด้านการควบคุมศัตรูพืชตลอดฤดูการผลิต

5) ด้านการผลิตขยายศัตรูธรรมชาติและชีวภัณฑ์ควบคุมศัตรูพืช คณะกรรมการฯ ระบุว่า สมาชิกศูนย์ฯ มีความรู้ในการผลิตขยายศัตรูธรรมชาติและชีวภัณฑ์ควบคุมศัตรูพืชค่อนข้างน้อย และวัสดุ อุปกรณ์ ใน

การผลิตขยายศัตรูธรรมชาติและชีวภัณฑ์มีไม่เพียงพอ และเสนอแนะว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์และจัดอบรมให้ความรู้ในการผลิตขยายศัตรูธรรมชาติและชีวภัณฑ์ และศูนย์ฯควรมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อซื้อวัสดุ อุปกรณ์ในการผลิตขยายศัตรูธรรมชาติและชีวภัณฑ์

6) ด้านการขับเคลื่อนมาตรการควบคุมศัตรูพืชสู่เกษตรกรและชุมชน คณะกรรมการฯ ระบุว่า การเชื่อมโยงการจัดการศัตรูพืชระหว่างศูนย์ฯ ในระดับอำเภอค่อนข้างน้อย และการเข้าร่วมกิจกรรมในเวทีต่างๆ ค่อนข้างน้อย และเสนอแนะว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบลควรส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาศูนย์ฯ ให้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการจัดการศัตรูพืชของชุมชน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรจัดเวทีให้ศูนย์ฯได้พบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และควรมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์ฯ ผ่านสื่อต่างๆ เช่น หอกระจายเสียง เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. ข้อมูลของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน

ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนมีองค์ประกอบครบถ้วน ได้แก่ สมาชิก คณะกรรมการ สถานที่ทำกิจกรรม และแปลงติดตามสถานการณ์ศัตรูพืช สอดคล้องกับกรมส่งเสริมการเกษตร (2555 : 73-75) ตามข้อกำหนดองค์ประกอบของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานของศูนย์ ซึ่งพบว่าสาเหตุที่อาจส่งผลให้การดำเนินงานของศูนย์ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์ฯ เนื่องมาจากวัสดุอุปกรณ์ในการสำรวจแปลงพยากรณ์และผลิตขยายชีวภัณฑ์ควบคุมศัตรูพืชของศูนย์ฯ มีไม่เพียงพอ โดยส่วนใหญ่จะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐเมื่อศูนย์ฯ เป็นเป้าหมายในการดำเนินงานโครงการเท่านั้น วัสดุอุปกรณ์อาจชำรุด สูญหาย และวัสดุบางประเภทเป็นวัสดุที่ใช้แล้วหมดไป ศูนย์ฯ ไม่ได้ดำเนินการจัดหามาทดแทน และในปีที่ผ่านมาศูนย์ฯ ไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ เนื่องจากไม่ได้เป็นเป้าหมายในการดำเนินงานโครงการ

ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนมากกว่าครึ่งเล็กน้อยไม่มีการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรและชุมชน ไม่สอดคล้องกับ กรมส่งเสริมการเกษตร (2555 : 75-77) ซึ่งกำหนดแนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรและชุมชนไว้ดังนี้คือ ศูนย์ฯ ควรจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรและชุมชน โดยจัดทำแผนการเรียนรู้หลักสูตรต่างๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกษตรกรสามารถจัดการศัตรูพืชได้ด้วยตนเอง และกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาการเกษตรและชุมชน

ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนประมาณหนึ่งในสามมีการถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการศัตรูพืชเมื่อมีแนวโน้มเกิดการระบาดของศัตรูพืช และเมื่อศูนย์ฯ เป็นเป้าหมายในการดำเนินการโครงการ ศูนย์ฯ จำนวนครึ่งหนึ่งมีการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการศัตรูพืชไม่สม่ำเสมอ โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้กำหนดหลักสูตร ไม่สอดคล้องกับกรมส่งเสริมการเกษตร (2555 : 75-77) ซึ่งกำหนดแนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับการถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการศัตรูพืช ไว้ดังนี้คือ ศูนย์ฯ ควรมีการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการศัตรูพืชโดยวิธี

ผสมผสานหรืออื่นๆ ตามที่เกษตรกรต้องการ ซึ่งสมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนเป็นผู้กำหนดหลักสูตรและวิทยากร

ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนมากกว่าครึ่งเล็กน้อยมีการรวบรวมและส่งข้อมูลที่ได้จากแปลงพยากรณ์ให้สำนักงานเกษตรอำเภออย่างสม่ำเสมอ ศูนย์ฯ มากกว่าสองในสามแจ้งเตือนการระบาดศัตรูพืชทางโทรศัพท์มือถือศูนย์ฯ ส่วนใหญ่ไม่มีการกำหนดแผนการผลิตขายชีวภัณฑ์ควบคุมศัตรูพืช แต่มีการผลิตขยายเมื่อมีแนวโน้มเกิดการระบาดของศัตรูพืช ซึ่งส่วนใหญ่ไม่มีการผลิตเพื่อจำหน่าย โดยสมาชิกของศูนย์ฯ จะร่วมกันผลิตและร่วมกันใช้ชีวภัณฑ์ที่ผลิตขยายในการควบคุมศัตรูพืชในแปลงของตน สอดคล้องกับกรมส่งเสริมการเกษตร (2555 : 75-77) ได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการศัตรูพืช ไว้ดังนี้คือ การเตือนการระบาดศัตรูพืช ใช้ข้อมูลที่เก็บได้จากแปลงติดตามสถานการณ์ศัตรูพืชหลังจากผ่านการวิเคราะห์แล้วนำมาเตือนการระบาดผ่านสื่อต่างๆ ศูนย์ฯ มากกว่าครึ่งเล็กน้อยไม่มีบริการข้อมูลเกี่ยวกับศัตรูพืชแก่เกษตรกร อาจเนื่องมาจากศูนย์ฯ ขาดความรู้เกี่ยวกับวิธีการวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ศัตรูพืชและสำนักงานเกษตรอำเภอไม่มีการแจ้งผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแปลงพยากรณ์ให้ศูนย์ฯ ทราบ

ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนเกือบสองในสามมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์โดยการประชุม อาจเนื่องมาจากคณะกรรมการฯ มีตำแหน่งทางสังคมและเป็นตัวแทนของหลายหน่วยงานจึงประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนด้วยการประชุมเป็นหลัก และสอดคล้องกับกรมส่งเสริมการเกษตร (2555 : 75-77) กล่าวว่า การประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์ฯ ในระดับตำบลผ่านทางหอกระจายข่าว กรรมการหมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล โทรศัพท์ ข่าวเตือนภัย และสอดคล้องกับเจริญ พิมพ์ขาล (2554 : 64-65) ซึ่งศึกษาการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังโดยใช้กลไกของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน จังหวัดลพบุรี พบว่า ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนแก่สมาชิกและเกษตรกรทั่วไป

ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนเกือบครึ่งหนึ่งมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านเวทีต่างๆ เช่น เวทีสัมมนา การประชุมต่างๆ สอดคล้องกับกรมส่งเสริมการเกษตร (2555 : 75-77) ได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับการเชื่อมโยงเครือข่าย ไว้ดังนี้คือ ควรสร้างเครือข่ายการจัดการศัตรูพืชชุมชนเพื่อให้เกิดความร่วมมือและพัฒนาเกษตรกรและชุมชนด้านการจัดการศัตรูพืชและด้านการเกษตร และสอดคล้องกับงานวิจัยของเจริญ พิมพ์ขาล (2554 : 64-65) พบว่า มีการสร้างเครือข่ายการจัดการศัตรูพืชในชุมชน จัดแหล่งเรียนรู้ให้เกษตรกรหรือศูนย์ฯ อื่นมาศึกษาดูงาน และผ่านเวทีต่างๆ เช่น เวทีสัมมนา การประชุมต่างๆ

ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนเกือบสามในสี่ได้รับการสนับสนุนด้านความรู้/งบประมาณจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งนี้เนื่องจากการจัดตั้งศูนย์ฯ เป็นการเพิ่มโอกาสในการขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐซึ่งเน้นการส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรในรูปของกลุ่มหรือศูนย์ สอดคล้องกับสำราญ สาราบรรณ์ และคณะ (2554 : 29) ซึ่งทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโครงการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง ปี 2554 กล่าวว่า ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนมีแนวทางในการบูรณาการและทำงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ โดยการทำความเข้าใจการจัดตั้งศูนย์ให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลและสมาชิก อบต. ทราบ เพื่อบรรจุแผนพัฒนาศูนย์ไว้ในแผนพัฒนาการเกษตรและแผนพัฒนาของ อปท. เพื่อสนับสนุนปัจจัยการผลิตและวิชาการในด้านต่างๆ และ

สอดคล้องกับกรมส่งเสริมการเกษตร (2555 : 75-77) ได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับการบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้คือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้ประสานงาน เช่น กรมการข้าว กรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร เพื่อถ่ายทอดความรู้ตามที่เกษตรกรต้องการ

2. ความคิดเห็นของคณะกรรมการเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี

1) วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน พบว่า คณะกรรมการฯ เห็นด้วยในระดับมากที่สุดใน 3 ประเด็น คือ เพื่อเป็นแหล่งความรู้ด้านการจัดการศัตรูพืชให้แก่เกษตรกรในชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาด้านศัตรูพืชให้แก่เกษตรกรในชุมชน เพื่อให้บริการความรู้ด้านการเกษตรแก่เกษตรกรในชุมชน สอดคล้องกับปาริชาติ อาภรณ์วิชานพ (2555 : 82-83) ซึ่งศึกษาความคิดเห็นของคณะกรรมการต่อการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา พบว่า คณะกรรมการฯ เห็นด้วยในระดับมากที่สุดในประเด็น เพื่อเป็นแหล่งความรู้และบริการด้านการจัดการศัตรูพืช และสอดคล้องกับกรมส่งเสริมการเกษตร (2555 : 73-76) กล่าวว่า ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางการพัฒนาเกษตรกร/ชุมชนให้มีความรู้สามารถจัดการศัตรูพืชได้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืน เพื่อให้เกษตรกรสามารถผลิตเชื้อจุลินทรีย์ใช้ควบคุมศัตรูพืชได้ด้วยตนเอง และเพื่อให้บริการความรู้ด้านการเกษตรแก่เกษตรกรและชุมชน

2) บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน พบว่า คณะกรรมการฯ เห็นด้วยในระดับมากทุกประเด็น สอดคล้องกับกรมส่งเสริมการเกษตร (2555 : 74-75) กล่าวไว้ในบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของสำราญ สาราบรรณ์ และคณะ (2554 : 29) พบว่า คณะกรรมการมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการกลุ่มที่ชัดเจน กระจายความรับผิดชอบ แบ่งบทบาทหน้าที่กันทำ คุณสมบัติของคณะกรรมการส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถและมีความเสียสละ และสอดคล้องกับงานวิจัยของปาริชาติ อาภรณ์วิชานพ (2555 : 82-83) พบว่า ด้านบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ คณะกรรมการฯ เห็นด้วยในระดับมากทุกประเด็น คือ การจัดทำทะเบียนสมาชิก ประสาน รายงาน และจัดทำข้อมูลด้านการจัดการศัตรูพืช การเสนอโครงการเพื่อของบประมาณจากหน่วยงานอื่น ๆ การติดตามผลการดำเนินงาน ความก้าวหน้าและปัญหาอุปสรรค การประชุมคณะกรรมการศูนย์ 1 ครั้งต่อเดือน การเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกร และการวางแผนปฏิบัติงาน กำหนดกิจกรรม กรอบระยะเวลา ระเบียบข้อบังคับของศูนย์ฯ

3) การสำรวจและติดตามสถานการณ์ศัตรูพืช พบว่า คณะกรรมการฯ เห็นด้วยในระดับมากทุกประเด็น สอดคล้องกับงานวิจัยของปาริชาติ อาภรณ์วิชานพ (2555 : 82-83) พบว่า คณะกรรมการฯ เห็นด้วยในระดับมากในประเด็นการสำรวจติดตามสถานการณ์ศัตรูพืช และสอดคล้องกับกรมส่งเสริมการเกษตร (2555 : 73-75) กล่าวว่า แปลงติดตามสถานการณ์ศัตรูพืชควรคัดเลือกแปลงที่มีความเหมาะสมของสมาชิกศูนย์ฯ อย่างน้อย 1 แปลง เจ้าของแปลงยินยอมและเต็มใจให้ใช้เป็นแปลงเรียนรู้ คัดเลือกสมาชิกศูนย์ฯ เพื่อเป็นตัวแทนในการสำรวจหรือสมาชิกศูนย์ฯ ร่วมกันสำรวจมีการเก็บข้อมูลการสำรวจแปลงติดตามสถานการณ์ศัตรูพืชอย่างต่อเนื่องสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ตลอดฤดูการผลิต ข้อมูลที่เก็บได้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการเตือนการระบาดศัตรูพืชให้เกษตรกรข้างเคียงทราบ เพื่อเฝ้าระวัง และวางแผนการควบคุมศัตรูพืชอย่างถูกต้องเหมาะสมและปลอดภัย

4) การรายงานและเตือนภัยการระบาดศัตรูพืช พบว่า คณะกรรมการฯ เห็นด้วยในระดับมากทุกประเด็น สอดคล้องกับงานวิจัยของเจริญ พิมพ์ขาล (2554 : 64-65) พบว่า มีการรายงานการสำรวจติดตามสถานการณ์ระบาดของเพลี้ยแป้งมันสำปะหลัง สัปดาห์ละ 1 ครั้ง มีการประกาศเตือนเกษตรกรในพื้นที่เมื่อสำรวจแปลงแล้วเริ่มพบเพลี้ยแป้ง มีการเชิญผู้นำชุมชน อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน คณะกรรมการ สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน และเกษตรกรประชุมและสอบถามจำนวนพื้นที่การระบาด สอดคล้องกับงานวิจัยของปาริชาติ อาภรณ์วิชานพ (2555 : 82-83) พบว่า คณะกรรมการฯ เห็นด้วยในระดับมากที่สุดในประเด็นการแจ้งข่าวเตือนภัยการระบาดของศัตรูพืช และสอดคล้องกับกรมส่งเสริมการเกษตร (2555 : 75-77) กล่าวว่า การแจ้งเตือนการระบาดศัตรูพืชมีการใช้ข้อมูลที่เก็บได้จากแปลงติดตามสถานการณ์และแปลงของเกษตรกรข้างเคียงหลังจากผ่านการวิเคราะห์แล้ว นำมาเตือนการระบาดศัตรูพืชในระดับชุมชน จังหวัด และระดับประเทศ ผ่านสื่อต่างๆ

5) การเรียนรู้เทคโนโลยีการจัดการศัตรูพืช พบว่า คณะกรรมการฯ เห็นด้วยในระดับมากทุกประเด็น สอดคล้องกับงานวิจัยของปาริชาติ อาภรณ์วิชานพ (2555 : 82-83) พบว่า คณะกรรมการฯ เห็นด้วยในระดับมากในประเด็นการให้บริการข้อมูลและวินิจฉัยศัตรูพืช และสอดคล้องกับกรมส่งเสริมการเกษตร (2555 : 75-77) กล่าวว่า ศูนย์ฯ ควรมีการจัดทำแผนการเรียนรู้หลักสูตรต่างๆ อย่างต่อเนื่อง มีการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการศัตรูพืช ซึ่งสมาชิกศูนย์ฯ เป็นผู้กำหนดหลักสูตรและวิทยากร และมีการให้บริการวินิจฉัยศัตรูพืชแก่เกษตรกรและชุมชน

6) การถ่ายทอดความรู้ด้านการควบคุมศัตรูพืชสู่เกษตรกร พบว่า คณะกรรมการฯ เห็นด้วยในระดับมากทุกประเด็น สอดคล้องกับงานวิจัยของเจริญ พิมพ์ขาล (2554 : 64-65) พบว่า ด้านการถ่ายทอดความรู้ในการควบคุมศัตรูพืชไปสู่เกษตรกร/ชุมชน ศูนย์ใช้วิธีการจัดอบรมเฉพาะสมาชิกศูนย์ฯ และจัดอบรมให้แก่เกษตรกรทั่วไป สอดคล้องกับกรมส่งเสริมการเกษตร (2555 : 73-75) กล่าวว่า ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนควรมีการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรและผู้สนใจมาเรียนรู้ โดยคณะกรรมการฯ เป็นวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้หรือประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้ด้านต่างๆ ซึ่งสมาชิกจะเป็นผู้กำหนดหลักสูตร เวลา และวิทยากร โดยใช้ระบบโรงเรียนเกษตรกรลงมือปฏิบัติจริงและร่วมวิเคราะห์ ตัดสินใจด้วยตนเอง มีเจ้าหน้าที่สนับสนุนความรู้ด้านวิชาการและเป็นพี่เลี้ยง และสอดคล้องกับงานวิจัยของปาริชาติ อาภรณ์วิชานพ (2555 : 82-83) พบว่า คณะกรรมการฯ เห็นด้วยในระดับมากในประเด็น การถ่ายทอดโดยการฝึกอบรม

7) การผลิตขยายศัตรูธรรมชาติและชีวภัณฑ์ควบคุมศัตรูพืช พบว่า คณะกรรมการฯ เห็นด้วยในระดับมากใน 3 ประเด็น คือ การใช้ชีวภัณฑ์ควบคุมศัตรูพืช การผลิตขยายชีวภัณฑ์ และการกำหนดแผนการผลิตขยายชีวภัณฑ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของเจริญ พิมพ์ขาล (2554 : 64-65) พบว่า ด้านการบริหารศัตรูพืช ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนมีการใช้ศัตรูธรรมชาติควบคุมศัตรูพืช และสอดคล้องกับงานวิจัยของปาริชาติ อาภรณ์วิชานพ (2555 : 82-83) พบว่า คณะกรรมการฯ เห็นด้วยในระดับมากในประเด็นการเลี้ยง ผลิต ขยายแมลงศัตรูธรรมชาติและเชื้อราป้องกันกำจัดศัตรูพืช

8) การขับเคลื่อนมาตรการควบคุมศัตรูพืชสู่เกษตรกรและชุมชน พบว่า คณะกรรมการฯ เห็นด้วยในระดับมากทุกประเด็น สอดคล้องกับงานวิจัยของเจริญ พิมพ์ขาล (2554 : 64-65) พบว่า มีการประกาศเตือนเกษตรกรในพื้นที่เมื่อสำรวจแปลงแล้วเริ่มพบเพลี้ยแป้ง มีการเชิญผู้นำชุมชน อาสาสมัครเกษตรหมู่บ้าน

คณะกรรมการ สมาชิกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน และเกษตรกรประชุมและสอบถามจำนวนพื้นที่การระบาดเมื่อมีการระบาดของเพลี้ยแป้งมันสำปะหลัง มีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนแก่สมาชิกและเกษตรกรทั่วไป สอดคล้องกับกรมส่งเสริมการเกษตร (2555 : 75-77) กล่าวว่า ศูนย์ฯ ควรมีการสร้างเครือข่ายการจัดการศัตรูพืชในชุมชนเพื่อให้เกิดความร่วมมือและการพัฒนาเกษตรกรและชุมชน ด้านการจัดการศัตรูพืชและด้านการเกษตร จัดแหล่งเรียนรู้ให้เกษตรกรหรือศูนย์ฯ อื่นมาศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และนำไปพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านเวทีต่างๆ และสอดคล้องกับงานวิจัยของปาริชาติ อาภรณ์วิชานพ (2555 : 82-83) พบว่า คณะกรรมการฯ เห็นด้วยในระดับมากในประเด็นการประชาสัมพันธ์สรุปผลการดำเนินงานของศูนย์ฯ ผ่านสื่อต่างๆ อย่างต่อเนื่อง การรับความรู้จากแหล่งความรู้ เช่น หน่วยงานของรัฐ เอกชน การศึกษาดูงานที่ต่างๆ เช่น ศูนย์บริหารศัตรูพืช ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนอื่น การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการให้ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนอื่นมาศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการเกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน

1) ด้านการสำรวจและติดตามสถานการณ์ศัตรูพืช พบว่า คณะกรรมการฯ มากกว่าหนึ่งในสี่ขาดความชำนาญในการจำแนกศัตรูพืช ศัตรูธรรมชาติและโรคพืช และวัสดุ อุปกรณ์ในการสำรวจแปลงไม่เพียงพอ สอดคล้องกับโสพิศ ปัญญาบุตร (2554 : 28) พบว่า เจ้าหน้าที่ในบางจังหวัดและบางจุดไม่มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เช่น การให้คำปรึกษาและแนะนำ ทำให้เกษตรกรขาดความรู้ ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ตามโครงการล่าช้า ดังนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรติดตามให้คำแนะนำและร่วมวิเคราะห์สถานการณ์ศัตรูพืชกับศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนอย่างต่อเนื่อง

2) ด้านการรายงานและเตือนภัยการระบาดของศัตรูพืช พบว่า การรวบรวมข้อมูลสถานการณ์ศัตรูพืชไม่ต่อเนื่อง สอดคล้องกับปาริชาติ อาภรณ์วิชานพ (2555 : 82-83) พบว่า การสำรวจติดตามสถานการณ์ศัตรูพืชไม่ต่อเนื่องและข้อมูลสถานการณ์ศัตรูพืชที่รวบรวมได้ไม่ครบถ้วน เนื่องมาจากตัวแทนการสำรวจแปลงติดตามสถานการณ์ศัตรูพืชของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน มีบทบาทหน้าที่ในหลายหน่วยงานส่งผลให้ไม่มีเวลาในการสำรวจแปลง

3) ด้านการเรียนรู้เทคโนโลยีการจัดการศัตรูพืช พบว่า การประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐในการตรวจวิเคราะห์สารพิษตกค้างในผลผลิตค่อนข้างน้อย อาจเนื่องมาจากหน้าที่หลักของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนส่งเสริมให้สมาชิกผลิตขยายศัตรูธรรมชาติและชีวภัณฑ์ในการควบคุมศัตรูพืช ลดการใช้สารเคมี ในส่วนของสมาชิกศูนย์ฯ ไม่มีส่วนร่วมกำหนดหลักสูตร และขาดความชำนาญเกี่ยวกับการแยกชนิดของศัตรูพืช ศัตรูธรรมชาติ โรคพืช เนื่องมาจากศูนย์ฯ มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการศัตรูพืชเมื่อมีแนวโน้มเกิดการระบาดของศัตรูพืชและเมื่อศูนย์ฯ เป็นเป้าหมายในการดำเนินงานโครงการ โดยส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะเป็นผู้กำหนดหลักสูตรการเรียนรู้ซึ่งอาจจะไม่ตรงกับความต้องการของสมาชิก

4) ด้านการถ่ายทอดความรู้ด้านการควบคุมศัตรูพืชสู่เกษตรกร พบว่า การถ่ายทอดความรู้ที่หน่วยงานภาครัฐเข้ามาอบรมไม่ตรงกับฤดูกาลผลิต คณะกรรมการฯ เกือบหนึ่งในสี่ขาดทักษะในการเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ และการกำหนดหลักสูตรและการจัดทำแผนการถ่ายทอดความรู้ด้านการควบคุมศัตรูพืชไม่ต่อเนื่อง เนื่องมาจากการดำเนินงานโครงการของภาครัฐต้องรอการพิจารณาอนุมัติงบประมาณดำเนินงานหลาย

ขั้นตอนส่งผลให้การดำเนินงานล่าช้าไม่ตรงกับฤดูกาลผลิตของเกษตรกรทำให้เกษตรกรได้รับประโยชน์จากโครงการไม่เต็มประสิทธิภาพ คณะกรรมการฯ ส่วนใหญ่มีความชำนาญในการผลิตขายชีวภัณฑ์ควบคุมศัตรูพืช แต่ขาดทักษะในการเรียบเรียงเนื้อหาเพื่อถ่ายทอดความรู้ให้แก่สมาชิก

5) ด้านการผลิตขยายศัตรูธรรมชาติและชีวภัณฑ์ควบคุมศัตรูพืช พบว่า สมาชิกศูนย์ฯ มีความรู้ในการผลิตขยายศัตรูธรรมชาติและชีวภัณฑ์ควบคุมศัตรูพืชค่อนข้างน้อย และวัสดุ อุปกรณ์ ในการผลิตขยายศัตรูธรรมชาติและชีวภัณฑ์มีไม่เพียงพอ สอดคล้องกับปาริชาติ อาภรณ์วิชานพ (2555 : 82-83) พบว่า คณะกรรมการศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนขาดความรู้ในการเลี้ยง ผลิต และขยายแมลงศัตรูธรรมชาติและเชื้อราป้องกันกำจัดศัตรูพืช และสอดคล้องกับโสพิศ ปัญญาบุตร (2554 : 28) พบว่า การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ตามโครงการล่าช้า เช่น เอกสารความรู้การจัดการศัตรูพืช และหัวเชื้อบิวเวอร์เรีย ดังนั้น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรติดตาม ให้คำแนะนำเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง และมีการช่วยเหลือวัสดุและสารชีวภัณฑ์ให้เกษตรกรอย่างเพียงพอและทันต่อสถานการณ์

6) ด้านการขับเคลื่อนมาตรการควบคุมศัตรูพืชสู่เกษตรกรและชุมชน พบว่า การเชื่อมโยงการจัดการศัตรูพืชระหว่างศูนย์ฯ ในระดับอำเภอค่อนข้างน้อย และการเข้าร่วมกิจกรรมในเวทีต่างๆ ค่อนข้างน้อย สอดคล้องกับสำราญ สาราบรรณ์ และคณะ (2554 : 29) กล่าวถึงแนวทางในการบูรณาการและทำงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ โดยการทำความเข้าใจการจัดตั้งศูนย์ให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลและสมาชิก อบต. ทราบ เพื่อบรรจุแผนพัฒนาศูนย์ไว้ในแผนพัฒนาการเกษตรและแผนพัฒนาของ อปท. เพื่อสนับสนุนปัจจัยการผลิตและวิชาการในด้านต่างๆ

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง การดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี ครั้งนี้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรสนับสนุนเครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็น เพื่อพัฒนาศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนให้มีความเหมาะสมในการเรียนรู้และสามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง ควรทำการวางแผนการดำเนินงานโครงการกับศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ด้วยการวางแผนจากล่างขึ้นสู่ข้างบน (Bottom-Up Process) เพื่อให้สมาชิกศูนย์ฯ เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ซึ่งจะทำให้ได้โครงการที่ตรงกับฤดูกาลผลิตและตรงกับความต้องการของสมาชิกศูนย์ฯ

2) กรมส่งเสริมการเกษตร ควรพัฒนาระบบพี่เลี้ยง (เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร) เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความรู้ความสามารถและพัฒนาทักษะด้านการจัดการศัตรูพืชให้มีความรู้อย่างแท้จริงและต่อเนื่อง ควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้แจ้งเตือนการระบาดของศัตรูพืช ซึ่งสามารถแจ้งเตือนให้เกษตรกรรับรู้ข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว อาจดำเนินการโดยส่งข้อความหรือจัดทำแอพพลิเคชั่นแจ้งเตือนการระบาดของศัตรูพืชไปยังโทรศัพท์มือถือ ซึ่งเป็นเครื่องมือสื่อสารที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน ควรสนับสนุนองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการศัตรูพืช ศึกษาดู

งาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการศัตรูพืชแบบมีส่วนร่วม และสนับสนุนปัจจัยและอุปกรณ์ที่จำเป็นในการดำเนินกิจกรรมของศูนย์

3) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ควรจัดทำแผนการเยี่ยมเยียนศูนย์ฯ อย่างเป็นรูปธรรมและสม่ำเสมอ โดยทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนอย่างเป็นระบบ จัดให้มีกิจกรรม ประชุม อบรม ให้สอดคล้องกับฤดูกาลผลิตและความต้องการของสมาชิกศูนย์ฯ โดยให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรการเรียนรู้ เพื่อให้สมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง กระตุ้นให้สมาชิกศูนย์ฯ มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถจัดการศัตรูพืชได้ด้วยตนเอง ควรร่วมดำเนินกิจกรรมกับศูนย์จัดการศัตรูพืชอย่างสม่ำเสมอ จัดให้มีการถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการศัตรูพืชแบบมีส่วนร่วมและต่อเนื่อง เพื่อชักนำให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ในระดับเกษตรกรด้วยกันเอง สร้างวิทยากรและพัฒนาขีดความสามารถของวิทยากรในศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานแทนกันได้รวมถึงประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดหาวิทยากรถ่ายทอดความรู้ด้านต่างๆ ตามที่สมาชิกศูนย์ฯ สนใจ

4) คณะกรรมการศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ควรจัดให้มีการประชุมหรือพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สมาชิกร่วมวางแผนการดำเนินงานของศูนย์ฯ และควรมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อซื้อวัสดุ อุปกรณ์ในการผลิตขยายชีวภัณฑ์ควบคุมศัตรูพืช เพื่อให้ทันต่อการป้องกันการระบาดของศัตรูพืชโดยไม่ต้องรอการสนับสนุนจากภาครัฐเพียงทางเดียว ควรมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการศูนย์ฯ ให้ชัดเจน และควรให้สมาชิกมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมของศูนย์ฯ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในมันสำปะหลัง เพื่อศึกษาผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในมันสำปะหลัง ตลอดจนหาแนวทางในการพัฒนาด้านการบริหารจัดการศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนต่อไป

2) ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานของศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน เพื่อศึกษาประโยชน์หรือผลกระทบที่ชุมชนได้รับจากการจัดตั้งศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2555). *การจัดการศัตรูพืช* สมุทรสาคร ยูไนเต็ด โปรดักชั่น เพรส

เจริญ พิมพ์ขาล. (2554). รายงานผลการดำเนินงาน เรื่อง การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลังโดยใช้กลไกศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน จังหวัดลพบุรี กรมส่งเสริมการเกษตร

ปาริชาติ อาภรณ์วิชานพ. (2555). “ความคิดเห็นของคณะกรรมการต่อการดำเนินงานศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนในอำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา” วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

โสพิศ ปัญญาบุตร. (2554). รายงานผลการดำเนินงาน เรื่อง ประเมินผลการบริหารจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานของเกษตรกร โครงการบริหารจัดการศัตรูพืชและการเขตกรรมเพื่อลดความเสี่ยงให้กับเกษตรกร ปี 2552 กรมส่งเสริมการเกษตร

สำราญ สาราบรรณ์ และคณะ. (2554). รายงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เรื่อง โครงการส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง ปี 2554 กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร